

осуществить реконструкцию осушительных систем на подтапливаемых массивах осушения.

Ключевые слова: мониторинг, осушительная система, эколого-мелиоративное состояние, уровни грунтовых вод, подтопление.

УДК 332.3:504(477.83)

ЕКОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Г. Дудич, к. е. н.

Львівський національний аграрний університет

Постановка проблеми. На сьогодні нераціональне землекористування досягло рівня, загрозливого для здоров'я людини та існування безпечного довкілля. Під дією антропогенної діяльності відбуваються негативні процеси, які спричинюють деградацію та виснаження ґрунтів, вилучення їх із сільськогосподарського користування. Інтенсивне сільськогосподарське використання земель часто має негативні наслідки: дегуміфікацію, фізичну деградацію, переущільнення, розвиток водної та вітрової ерозії, забруднення ґрунтів токсичними речовинами. Незважаючи на окремі позитивні досягнення, земельна реформа не сприяла ефективному оновленню сільськогосподарського виробництва, пожевліненню інвестиційних процесів, не створила умов для раціонального використання земель, підвищення благополуччя сільського населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Екологічні аспекти сільськогосподарського землекористування висвітлені в працях багатьох науковців, серед них Д. С. Добряк, Й. М. Дорош, Г. Д. Гуцуляк, А. Г. Мартин, Л. Я. Новаковський, М. Г. Ступень, А. М. Третьяк та інші. Незважаючи на наявність досліджень за окресленою тематикою, багато питань залишається дискусійними, а особливості даного питання, що стосуються Львівської області, малодосліджені.

Постановка завдання. Завдання дослідження – провести аналіз екологічних аспектів сільськогосподарського землекористування Львівської області, виявити основні проблемні питання та окреслити шляхи їх подолання.

Виклад основного матеріалу. Стан земель сільськогосподарського призначення Львівської області впродовж останніх десятиріч істотно погіршився. Про це свідчать результати багаторічних досліджень, проведені Львівським центром «Облдержродючість», які засвідчують спад вмісту поживних елементів та органічної речовини в ґрунтах, зростання їх кислотності. Наслідком зменшення обсягів внесення органічних, мінеральних добрив, хімічних меліорантів, порушення сівозмін, ігнорування закону повернення в ґрунт основних елементів живлення тощо є від'ємний (дефіцитний) баланс гумусу та поживних речовин. Вміст гумусу визначає продуктивність ґрунтів. Втрати гумусу зумовлюють спад родючості ґрунтів, порушується їх динамічна рівновага [2].

Згідно зі статистичними даними, упродовж останніх тринадцяти років обсяги виробництва та внесення органічних добрив в області значно скоротилися, а на більшості площ їх узагалі не вносять. У період 2000 – 2014 рр. внесення органічних добрив зменшилося з 842,9 тис. т до 342,4 тис. т, тобто в 3 рази, відповідно зменшилася площа, на якій вносять ці добрива, з 19,7 тис. га до 9,6 тис. га [2; 7, с. 143].

Без внесення в ґрунт органічних добрив неможливе відновлення штучної родючості ґрунту. Ці добрива позитивно впливають на ріст і розвиток сільськогосподарських культур, не тільки забезпечують їх органічними речовинами, а й покращують структуру ґрунту, водно-повітряний режим. Джерелом органічних добрив є галузь тваринництва, яка, на жаль, занепадає.

Наразі простежується негативна тенденція до скорочення поголів'я худоби та виробництва продукції тваринництва як в Україні загалом, так і у Львівській області зокрема. Протягом 1990–2014 рр. виробництво валової продукції тваринництва скоротилося з 5533,3 до 3729,1 млн грн (у постійних цінах 2010 р.), а поголів'я великої рогатої худоби – з 1095,4 до 230,7 тис. голів. Отже, можемо констатувати, що така галузь сільського господарства, як тваринництво, занепадає. Це змушує задуматися про забезпечення в майбутньому галузі рослинництва органічними добривами [6, с. 86; 7, с. 128; 8, с. 234].

Основними проблемами з охорони земельних ресурсів у регіоні також є зменшення поживних речовин у ґрунтах, їх водна ерозія, висока розораність території, неоптимальна структура земельних угідь (мала площа екологічностабільних територій), недостатня рекультивация порушених земель.

Площа ґрунтів в області, пошкоджених водною ерозією, становить близько 169 тис. га, у кризовому стані – майже 92 тис. га, а в катастрофічному – понад 40 тис. га. Найбільш ерозійно небезпечна ситуація сформувалася у Перемишлянському районі, де ерозійно-деградовані землі перевищують 50 % від загальної площі сільськогосподарських угідь, у Старосамбірському, Турківському та Мостиському – 40–50 % [3]. За багато століть інтенсивної експлуатації дуже зменшилась площа територій, зайнятих природною рослинністю, що зменшило їхню ландшафтно-стабілізаційну роль. Однак розмаїтість рослинного і тваринного світу області сприяє тому, що зі зменшенням антропогенного тиску природні комплекси здатні досить швидко самовідновлюватися [4, с. 124].

При зниженні сільськогосподарської освоєності та розораності сільськогосподарських угідь екологічна стійкість ландшафтів зростає. Оцінити вплив складу угідь на екологічну стійкість території, яка залежить від сільськогосподарської розораності, освоєності та інтенсивності використання угідь, можна за допомогою коефіцієнта екологічної стабільності території. Станом на 1.01.2015 р. коефіцієнт екологічної стабільності території Львівської області становив 0,52, що свідчить про те, що територія середньостабільна.

Територія, яку займає Львівська область, є цікавою з погляду рельєфних та кліматичних умов, оскільки вона розміщена в різних природно-економічних зонах (лісостеповій, поліській, гірській, передгірській). Аналіз розподілу основних земельних угідь у розрізі цих зон показав, що найбільша площа території області розміщена в лісостеповій та поліській зонах (див. табл.).

На підставі наведених даних можна говорити про значну диференціацію території як щодо наявності різних кліматичних та ґрунтових умов, так і щодо наявності різної площі орнопридатних земель, і, як наслідок, виникає об'єктивна необхідність розробки спеціальних стратегічних програм, які б враховували таку специфіку області та обов'язково врахували ці умови у спеціалізації сільськогосподарського виробництва. Наприклад, у Карпатах, де серед сільськогосподарських угідь переважають пасовища (на полонинах), варто зосередити розвиток тваринництва, особливо таких його галузей, як вівчарство, бджільництво, а також звернути увагу на змитість та еродованість земель і вилучення їх із сільськогосподарського використання.

Таблиця

Розподіл земельних угідь Львівської області в розрізі природно-економічних зон, 2014 р.*

Природно-економічна зона	Загальна площа природно-економічної зони		в т. ч. с.-г. угідь		Площа с.-г. угідь у загальній площі зони, %	Площа ріллі в загальній площі зони, %
	тис. га	до загальної площі, %	всього, тис. га	з них ріллі, тис. га		
Мале Полісся	584,7	26,8	349,3	219,6	59,7	37,6
Лісостеп	798,3	36,6	527,0	342,9	66,0	43,0
Передкарпаття	409,2	18,7	314,6	160,2	76,9	39,1
Карпати	390,9	17,9	139,2	73,7	35,6	18,9
Всього	2183,1	100	1268,5	796,4	-	-

*Джерело: розраховано автором на основі даних [7; 8].

Відсутність регіональних програм щодо раціонального використання та охорони земель призвела до скорочення площ сільськогосподарських угідь. За період 1996 – 2012 рр. у цілому в Україні площа зрошуваних земель зменшилась на 360,2, осушуваних – на 415,4 тис. га [1, с. 64]. За даними Б. І. Козловського, ерозійні процеси на осушуваних землях Львівської області мають досить широке розповсюдження. За останні роки вони проявлялися на площі 192301 га, що становить 37,4 % від загальної площі осушення. Автор зазначає, що технічний стан осушувальної мережі є незадовільним і потребує реконструкції [5, с. 230].

На основі викладеного можна зробити висновок, що для збереження екологічної рівноваги та одержання при цьому значних урожаїв сільськогосподарських культур під час використання земель сільськогосподарського призначення Львівської області потрібно: 1) покращувати гумусний та мікроелементний склад ґрунтів (внесення органічних добрив, дотримання оптимальної структури посівних площ); 2) знижувати рівень забруднення цих земель (зменшення внесення різноманітних хімічних засобів); 3) знижувати рівень антропогенного

навантаження (створення біоцентрів і біокоридорів, лісосмуг, полезахисних смуг);
4) покращити догляд за меліоративними системами на осушуваних землях;
5) застосовувати сучасну високоефективну екологічно безпечну агротехніку.

Висновки. Основні екологічні проблеми з раціонального використання земельних ресурсів у регіоні пов'язані зі зменшенням вмісту поживних речовин у ґрунтах, водною ерозією ґрунтів і недостатньою рекультивацією порушених земель, використанням меліорованих земель, високим рівнем розораності. Відсутність регіональних програм раціонального використання та охорони земель призвела до скорочення площ сільськогосподарських угідь. Серйозною проблемою також є використання земель сільськогосподарськими підприємствами: землі використовуються без проектів землеустрою, не дотримуються сівозміни, оптимальна структура посівних площ. Вказані проблеми ускладнює й механізм фінансування заходів з охорони та раціонального використання земель сільськогосподарського призначення. Збереження екологічної рівноваги та одержання при цьому значних урожаїв сільськогосподарських культур під час використання земель сільськогосподарського призначення Львівської області можливе в разі застосування екологічних технологій.

Бібліографічний список

1. Ващик С. М. Екзогенні процеси на меліорованих агроландшафтах Прикарпаття в сучасних умовах / С. М. Ващик // Вісник Львівського національного аграрного університету : економіка АПК. – 2010. – № 17 (1). – С. 63–67.
2. Демчишин А. Баланс гумусу ґрунтів орних земель Львівської області [Електронний ресурс] / А. Демчишин, В. Віщак, Д. Світа. – Режим доступу : http://archive.nbu.gov.ua/portal/Chem_Biol/Vldau/Agri/2011_15_2/files/11dalolr.pdf.
3. Земельні ресурси та ґрунти [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://mail.menr.gov.ua/publ/regobl02/dpsir/Lvov_2003/zemlya.htm.
4. Івах Я. Еколого-географічна оцінка природних умов і ресурсів / Івах Я. // Вісник Львівського університету ім. І. Франка. – 2006. – Вип. 39. – С. 122–129. – (Серія географічна).
5. Козловський Б. І. Меліоративний стан осушуваних земель західних областей України / Б. І. Козловський. – Львів : Євросвіт, 2005. – 420 с.
6. Статистичний щорічник Львівської області за 2010 р. Ч. 2. – Львів, 2011. – 536 с.
7. Статистичний щорічник Львівської області за 2014 р. Ч. 1. – Львів, 2015. – 525 с.
8. Статистичний щорічник Львівської області за 2014 р. Ч. 2. – Львів, 2015. – 536 с.

Дудич Г. Екологічні аспекти сільськогосподарського землекористування Львівської області

Проведено аналіз основних екологічних аспектів сільськогосподарського землекористування Львівської області. Встановлено основні негативні процеси, що зумовлені сільськогосподарським землекористуванням області. Встановлено причини погіршення екологічного стану земель сільськогосподарського призначення. Наведено деякі особливості Львівської області, які необхідно врахувати під час організації використання земель. Запропоновано заходи для збереження екологічної рівноваги під час використання земель сільськогосподарського призначення з урахуванням природно-економічних особливостей та умов Львівської області.

Ключові слова: сільськогосподарське землекористування, екологічні аспекти, екологічний стан земель Львівської області, раціональне землекористування.

Dudych G. Environmental aspects of agricultural land Lviv region

The analysis of the main environmental aspects of agricultural land Lviv region. The basic negative processes caused by agricultural land use area. The causes of the deterioration of the environment farmland are shown. Shows some features Lviv region, it is necessary to consider the organization of land use. Certain measures to preserve the ecological balance in the use of agricultural land, taking into account natural and economic characteristics and conditions of the Lviv region.

Key words: agricultural land use, environmental issues, environmental condition of land Lviv region, rational land use.

Дудыч Г. Экологические аспекты сельскохозяйственного землепользования Львовской области

Проведен анализ основных экологических аспектов сельскохозяйственного землепользования Львовской области. Установлены основные отрицательные процессы, обусловленные сельскохозяйственным землепользованием области. Установлены причины ухудшения экологического состояния земель сельскохозяйственного назначения. Приведены особенности Львовской области, которые необходимо учесть при организации использования земель. Предложены некоторые меры по сохранению экологического равновесия при использовании земель сельскохозяйственного назначения с учетом природно-экономических особенностей и условий Львовской области.

Ключевые слова: сельскохозяйственное землепользование, экологические аспекты, экологическое состояние земель Львовской области, рациональное землепользование.

УДК 631.11:332.3

ДО ПИТАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕРИТОРІЙ НОВОСТВОРЕНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Ю. Шкурченко, к. т. н., З. Котик, к. т. н.
Національний університет "Львівська політехніка"*

Постановка проблеми. Земельна реформа в Україні є складовою частиною економічної реформи, здійснюваної у зв'язку з переходом до ринкових відносин. Завданням цієї реформи є перерозподіл земель з одночасною передачею їх у приватну, комунальну власність, а також у користування підприємствам, установам і організаціям з метою створення умов для рівноправного розвитку різних форм власності і господарювання на землі, формування багатуукладної економіки ринкового типу, раціонального використання і охорони земель [1; 2].